

Marian Sinica

NARODOWY I EUROPEJSKI WYMIAR EDUKACJI LITERACKIEJ I JĘZYKOWEJ

Taki miała temat zorganizowana w dniach 12–13 maja 1994 roku przez Zakład Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego w Zielonej Górze. Zamierzeniem jej było podjęcie refleksji nad konsekwencjami edukacyjnymi europejskich procesów integracyjnych. Procesy te wyznaczają standardy kształcenia, charakter celów nauczania, a także organizację i funkcjonowanie instytucji oświatowych. Sesji towarzyszyła ogólna teza mówiąca, że narodowe systemy edukacyjne, będąc pod presją europeizacji, muszą z jednej strony dokonywać określonych korekt programów i metod nauczania, usuwać takie lub inne błędy, dostosowywać się do wymogów jednoczącego się kontynentu, a z drugiej – bronić wartości, jakie niesie narodowa tradycja, chronić takie normy i zasady edukacji narodowej, które mogą służyć dobrym przykładem i wzorem innym systemom oświatowym.

W konferencji uczestniczyło 40 osób reprezentujących większość uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych w kraju, a także 8 osób z uczelni zagranicznych (Czechy, Niemcy, Ukraina, Kanada). Bogatego dorobku konferencji w postaci 22 referatów i bardzo dużej liczby głosów w dyskusji nie można w tym miejscu¹ przedstawić w miarę pełny sposób, z szerszym komentarzem. Ograniczę się do podania tytułów referatów w kolejności ich wygłaszania. W zakończeniu niniejszego sprawozdania sformułowanych zostanie kilka uwag i refleksji wynikających z obrad.

¹Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej zamierza opublikować całość materiałów pokonferencyjnych.

A oto program dwudniowego sympozjum:

12 maja 1994 r.

- dr Wiktor Rabczuk (IBE Warszawa), *Teoretyczne i praktyczne aspekty europeizmu w polityce edukacyjnej państw Wspólnoty Europejskiej*
- prof. dr hab. Jadwiga Kowalikowa (Uniwersytet Jagielloński), *Komparystyka w nauczaniu języka polskiego oraz w kształceniu polonistów*
- prof. dr hab. Mieczysław Ingłot (Uniwersytet Wrocławski), *Swojskość i cudzoziemszczyzna jako dylemat literatury polskiej*
- doc. dr Aleksander Głotow (PIP Tarnopol), *Kierunek studiów nad literaturą rosyjską: Europa czy Wschód*
- dr Sylvie Dion (Uniwersytet w Montrealu), *Literatura oralna Francuzów z Ameryki. Funkcja społeczna i wychowawcza tradycyjnych praktyk językowych*
- dr Svatopluk Pastyrik, dr Jana Bartunkova (WSP Hradec Kralové), *Nowe koncepcje nauczania literatury. Nowelizacja podręczników*
- prof. dr hab. Eugeniusz Klin (WSP Zielona Góra), *Analogie europejskie i różnice narodowe w interpretacji dydaktycznej dzieł niemieckich i polskich*
- dr hab. Władysław Sawrycki (UMK Toruń), *Narodowe i europejskie perspektywy edukacyjne w świetle wychowawczych tradycji polonistyki szkolnej*
- prof. dr hab. Wojciech Pasterniak (WSP Zielona Góra), *Edukacja literacka jako poszukiwanie wartości*
- dr Krystyna Ratajska, mgr Agnieszka Jabłońska (Uniwersytet Łódzki), *Jak wyzwalać „człowieka w Polaku” – głos w dyskusji na temat koncepcji kształcenia literackiego w szkole średniej*
- dr Aniela Książek-Szczepaniakowa (Uniwersytet Szczeciński), *Komiksem do Europy... (Przykład ikoniczny jako transfer wartości w procesie lekcyjnym)*
- dr hab. Barbara Myrdzik (UMCS Lublin), *Hermeneutyka – szansa czy zagrożenie dla polonistyki szkolnej*
- dr Ewa Ogłóża (Uniwersytet Śląski), *„Tygrys” i inne wiersze Williama Blake’a na lekcjach literackich w szkole średniej*

13 maja 1994 r.

- prof. dr hab. Halina Wiśniewska (UMCS Lublin), *Czy istnieje w Polsce polityka językowa?*
- doc. dr hab. Olga Dziubenko (PIP Tarnopol), *Mowa dyskusyjna jako środek kształcenia i zachowania narodowego w diasporach*
- prof. dr Ilpo Tapani Piirainen (Uniwersytet Münster, Uniwersytet Bochum), *Język niemiecki jako środek komunikatywny we współczesnej Europie*
- dr Zygmunt Sibiga (WSP Rzeszów), *Kształcenie językowe i literackie w szkołach polonijnych Stanów Zjednoczonych*
- prof. dr hab. Tadeusz Miczka (Uniwersytet Śląski), prof. dr hab. Ewelina Nurczyńska (Uniwersytet Łódzki), dr hab. Bogdan Zeler (Uniwersytet Śląski), dr Urszula Żydek-Bednarczuk (Uniwersytet Śląski), *W poszukiwaniu śladów (nowa koncepcja kształcenia polonistycznego w szkole średniej)*
- dr Barbara Bogołębska (Uniwersytet Łódzki), *Funkcja retoryki w kształceniu polonistycznym*
- dr Anna Berlińska (Filia Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku), *Koncepcja świadomości językowej a polska pedagogika językowa*

– dr Arkadiusz Cieliński (WSP Zielona Góra), *Wymiar europejski kształcenia literackiego w kolegiach nauczycielskich w Polsce i w Danii*

– mgr Stanisław Walczak (Uniwersytet Szczeciński), *Rola podręcznika kształcenia literackiego w rozwijaniu tożsamości europejskiej uczniów szkół podstawowych*

Poszczególnym referatom towarzyszyła ożywiona, często pełna kontrowersji dyskusja, która niewątpliwie poszerzała i pogłębiała ich treść. Omawiana konferencja była pierwszą tego typu refleksją naukową, podejmującą problematykę europeizmu edukacyjnego w dziedzinie kształcenia literackiego i językowego. Przez europejski wymiar edukacji – jak określił to w swoim referacie dr W. Rabczuk – rozumieć należy, najogólniej rzecz biorąc, potrzebę wzmocnienia u młodzieży poczucia tożsamości europejskiej, ułatwiania zrozumienia wartości cywilizacji europejskiej i podstaw, na których obywatele Wspólnoty Europejskiej zamierzają oprzeć swój rozwój.

Konferencja uświadomiła potrzebę uwzględniania w budowaniu narodowych systemów edukacyjnych idei europejskich i ogólnoludzkich. Idee te, nie będąc zupełnie nowymi ideami w dziejach oświaty poszczególnych krajów, nabierają dziś – w kontekście jednoczącej się Europy – nowego oblicza, głębszego sensu i większej rangi. Na konferencji nie zarysowała się, co prawda, jakaś ogólna koncepcja europeizmu w dydaktyce literatury i języka, jednakże zaprezentowane na niej różne przemyślenia, poglądy i propozycje odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do przesłania tematycznego sesji stanowią pierwszy i znaczący krok w tym kierunku. Potrzeba „edukacji europejskiej” postrzegana była przez uczestników jako transfer obustronny. Swojskość i europejskość przeplatają się i uzupełniają. Są niejako układami komplementarnymi, między którymi nie ma większej sprzeczności. Dydaktyki literatury i języków ojczystych mogą więc oferować sobie nawzajem pomysły i osiągnięcia w zakresie metod nauczania, konstruowania programów i realizowania ich poszczególnych treści, budowy optymalnych podręczników dla ucznia na różnych poziomach nauczania, a także form i sposobów kształcenia nauczycieli.

Europejskość w dziedzinie edukacji – podkreślali liczni referenci – nie powinna ograniczać się li tylko do zabiegów czysto pragmatycznych, ale musi mieć wymiar znacznie szerszy, ogólnohumanistyczny. „Wchodzenie” do Europy lub „bycie” w Europie to nawiązywanie do trwałych tradycji kultury tego kontynentu, demokracji, tolerancji, poszanowania praw człowieka, solidarności. Dostrzeżono również i drugie oblicze Europy – Europy „gorszej”, konsumpcyjnej, hedonistycznej, etycznie spłaszczonej. O niej też należy z uczniami rozmawiać. W referatach i dyskusji zwrócono uwagę na to, że w integrującej się Europie istnieje duże zapotrzebowanie społeczne na

nową teorię dydaktyczną, która eksponowałaby nie tyle wartości kształcenia – jak to bywa w pracach dzisiejszych dydaktyków – lecz wartości jako cele dydaktyczne decydujące o doborze treści i czynności edukacyjnych, wartości odnoszące się do całej przestrzeni i czasu życia człowieka, a nie tylko do jego pobytu w szkole.

Uświadomiona na nowo przynależność do europejskiej wspólnoty – mówiła w swym referacie prof. J. Kowalikowa – może i powinna skłaniać do nadawania tradycyjnej problematyce metodycznej nowych perspektyw i kontekstów, do widzenia jej na szerszym tle, do świeżego spojrzenia na sprawę na pozór ściśle narodowe i lokalne, a w rzeczywistości mające dalsze, ponadnarodowe odniesienie. Takie podejście – kontynuowała swój wywód referentka – wydaje się potrzebne i pożyteczne na wszystkich piętrach działań dydaktycznych: w uniwersyteckim kształceniu nauczycieli polonistów, w ich pracy z uczniami polskimi i cudzoziemskimi na kursie językowym i w zagranicznej uczelni, w układaniu programów, doborze lektur, pisaniu podręczników. Wtedy to, co nieznanne, stanie się bliskie, poszerzając i wzbogacając to, co swojskie i własne, definiowane ponadto nie przez przeciwstawną kategorię „obcości”, lecz przez nową jakość, tj. „wspólność”, a cechy wyróżniające zostaną wydobyte nie poprzez opozycję, lecz na tle zbiorowego pejzażu kulturalnego.

